

солотно різними – починаючи із відсоткового при кредитуванні діяльності підприємства, закінчуючи ризиком платоспроможності при збуті продукції.

Отже, фінансовий ризик є одним з найважливіших видів ризиків, з якими пов'язана діяльність підприємств в умовах ринкової економіки. Він характеризується невизначеністю щодо здійснення тієї чи іншої фінансової операції в майбутньому, непередбачуваністю та випадковістю. Можливі як позитивні, так і негативні наслідки ризику.

Для ефективного аналізу та оцінки фінансових ризиків необхідно спиратися на наукові розробки, вміло комбінувати відомі методи і застосовувати їх у щоденній роботі. Також необхідно визначити особливості використання методів на конкретному підприємстві.

Головне, щоб система аналізу та оцінки фінансових ризиків підприємства була простою, прозорою, практичною і відповідала стратегічним цілям підприємства.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у розробці практичних рекомендацій щодо оцінки та мінімізації фінансових ризиків підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНШИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітлінський, В.В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія. Київ: КНЕУ, 2004. 559 с.
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. 2-е изд., перераб. и доп. Киев: Эльга, Ника-Центр, 2004. 656 с.
3. Бабенко В. Г. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності. Суми : Вид-во Укр. акад. банк. справи Нац. банку України, 2013. 21 с.
4. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент. Москва : Финансы и статистика, 2015. 192 с
5. Грушко В.І., Пилипченко О. І. , Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. для самост. роботи студ. Київ : КРОК, 2000. 121 с
6. Говорушко Т. А. Страхіві послуги : навч. посібн.. Київ : Центр навч. літ-ри, 2016. 400 с.
7. Внукова Н. М., Успенко В. І., Временко Л. В. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посібн. Харків : Вид-во «Бурун Книга», 2004. 378 с.
8. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2013. 535 с

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО МАТЕРІАЛЬНОГО БЛАГА

Єфімов Олександр,

*Україна, доцент кафедри цивільного та трудового права
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана, цивільне право, фінансове право
oleksandr.yefimov@yefimov-partners.com*

Анотація. Стаття посвячена дослідженню блага як об'єкта громадянських, трудових і податкових правовідносин. В ній виявлені умови віднесення об'єкта вказаних відносин до категорії «благо», що дозволяють виявити благо як об'єкт податкового оподаткування доходів фізичних осіб. На основі цього пропонується доповнити Податковий кодекс нормою, направленою на гармонізацію громадянського, трудового і податкового законодавства.

Annotation. The article is devoted to the study of the benefit as an object of civil, labor and tax legal relations. It identifies the conditions for classifying the object of these relations as «benefit», which allows to identify the benefit as an object of taxation by the tax on personal income. On the basis of this, it is proposed to supplement the Tax Code with a norm aimed at harmonizing civil, labor and tax legislation.

Ключові слова: блага, матеріальні потреби, мотивація, нематеріальні потреби, об'єкти цивільних правовідносин,

Введення. Одним із елементів цивільних правовідносин є їх об'єкт, тобто те, стосовно чого цивільні правовідносини виникають та існують. В сучасній цивілістичній літературі є чимало напрямків, за якими вивчаються ті чи інші об'єкти цивільних правовідносин. Враховуючи їх різноманіття, це й зрозуміло, адже цього вимагає різний правовий режим окремих груп цих об'єктів. Над цим працювали Г.Г. Харченко, С.В. Кривобок, Ю. Є. Ходико, О.В. Даниленко, А.С. Савченко та інші стосовно таких об'єктів, як речі, майно, самочинне та незавершене будівництво, гроші тощо. Є й більш узагальнені наукові праці, в яких досліджуються об'єкти цивільних прав та

правовідносин як такі. В українській цивілістиці найгрунтовнішим з таких досліджень має бути названа монографія під редакцією професора І.В. Спасибо-Фатєєвої¹. Шари цієї наукової праці доволі повно відображають ту сучасну проблематику різних аспектів поняття об'єктів цивільних правовідносин, яких торкались свого часу такі провідні вчені, як Г.Ф.Шершеневич, Н.М.Коркунов, М.М.Агарков, С.С.Алексєєв, О.С. Іоффе, Р.О.Халфіна та ін.

Існування різних підходів ґрунтується на сприйнятті самого поняття «об'єкт»: загально-філософського, психологічного та спеціально-юридичного². Спеціальний юридичний підхід об'єктом правовідношення вважає те, з приводу чого виникає правовідношення. Цей підхід має моністичний та плюралістичний напрямки. Прихильники першого напрямку обмежують зміст поняття лише одним певним явищем. Прихильники ж другого об'єктами правовідношення визнають найрізноманітніші блага в залежності від виду правовідносин або ж поділяють усі блага на речі та дії (так званий дихотомічний поділ). Складність наукового бачення феномену об'єкту цивільних прав певною мірою навіть заважає у застосуванні цієї категорії задля суто прагматичних цілей. Тому було навіть запропоновано для «спрощення ситуації» та «за традицією» під об'єктами права слід розуміти саме матеріальні та нематеріальні блага або ж діяльність, спрямовану на їх створення³.

Саме заради таких благ суб'єкти й вступають у цивільні правовідносини. Їх поведінка «не може бути абстрактною, відірваною від намірів, що стосуються певних благ, оскільки вона є вольовою дією, осмисленою й спрямованою на певний результат. І цей результат пов'язується так чи інакше з об'єктами, що й дозволяє їх отожднювати, і з метою, і зі змістом правовідносин, і з самим діями суб'єктів»⁴.

¹ Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав: монография под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков, «Право», 2015.

² Вакулина Г.А. О понятии объекта гражданского правоотношения // *Современные наукоемкие технологии*. 2009. №4. С. 58–59.

³ Гражданское право в 4 т. Т.1. Учебник / Отв. ред. проф. Е.А. Суханов. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Изд-во БЕК. 1998. С. 295.

⁴ Спасибо-Фатеева І. В. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар. Т. 4. Харків, «Страйд», 2010. С.12.

Отже питання розуміння поняття «благо» є вкрай важливим не лише для суто теоретичного розуміння об'єкта цивільних правовідносин, а й для практичного розмежування та визначення отримуваних суб'єктом цивільних чи трудових правовідносин об'єктів як таких, які є благом (додатковим благом), так і таких, які благом не є. Адже відповідно до пп. 164.2.17. ст. 164 ПКУ ті об'єкти правовідносин, які відносяться до благ, включаються до об'єкту оподаткування податком на доходи фізичних осіб.

Для того, щоб будь-який предмет набув ознак блага, необхідним є збіг таких чотирьох умов: 1) людської потреби; 2) властивостей предмета, що роблять його придатним бути поставленим у причинний зв'язок із задоволенням цієї потреби; 3) пізнання людиною цього причинного зв'язку; 4) можливості розпоряджатися предметом таким чином, щоб дійсно вживати його для задоволення цієї потреби¹.

Наявність цих чотирьох ознак дозволяє відмежувати, наприклад, знаряддя праці, яке отримує працівник, від блага. Адже у трудові правовідносини працівник вступає також з метою задоволення своїх потреб.

Як вказує Ю. К. Толстой, блага, які не мають корисних властивостей, або ж корисні властивості яких ще не відкриті, а також предмети, які недосяжні для людини на певному етапі розвитку людської цивілізації, об'єктами цивільних правовідносин не виступають². Тобто благами не є. Отже, цим самим проводиться думка, що наявність корисних властивостей сама по собі ще не робить предметом благом. Саме досяжність цих корисних властивостей предмета робить його благом.

Іншою необхідною ознакою блага як об'єкта цивільних правовідносин (за виключенням особистих немайнових благ) є *можливість їх грошової оцінки*. При цьому йдеться не лише про вартість, а й про споживчу вартість³. О. В. Мартишин вказував, що будь-який

¹ Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар. Т. 4. під заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків, «Страйд», 2010. С.11.

² Гражданское право [Текст]: учебник / под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Проспект, 1998. Ч. 1. С. 205.

³ Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав: монография под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков, «Право», 2015. С. 77.

товар, будь-яка послуга являє собою «предметну цінність», що вимірюється в грошовому вираженні (вартості) і в корисних якостях (споживчій вартості)¹.

З урахуванням тих ознак, які перетворюють предмет на благо, слід виокремити із усього розмаїття об'єктів, отримуваних працівником від роботодавця, те, що є благом для працівника і те, що благом для нього не є. І таким критерієм у трудових правовідносинах слід вважати мету, з якою роботодавець передає/надає працівникові ті чи інші предмети, послуги... Так, якщо такою метою є мотивація працівника на виконання ним трудових обов'язків, то отримуване працівником слід визнати благом. Якщо ж метою є уможливити виконання працівником його обов'язків чи підвищити ефективність такого виконання, то про благо у такому випадку не йдеться.

Підпунктом 14.1.47. ст. 14 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) передбачено, що *додаткові блага – це кошти, матеріальні чи нематеріальні цінності, послуги, інші види доходу, що виплачуються (надаються) платнику податку податковим агентом, якщо такий дохід не є заробітною платою та не пов'язаний з виконанням обов'язків трудового найму або не є винагородою за цивільно-правовими договорами (угодами), укладеними з таким платником податку*.

Отже, ПКУ додатковими благами по суті називає об'єкти цивільних правовідносин, а саме:

- кошти,
- матеріальні чи нематеріальні цінності,
- послуги,
- інші види доходу.

Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена (п.5 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14 грудня 1999 за

¹ Мартышин О. В. Проблема ценностей в теории государства и права [Текст] / О. В. Мартышин // *Государство и право*. 2004. № 10. С. 5.

№ 860/4153). Для фізичної особи у сенсі такого визначення доходом є усе те, що вона отримує у тому чи іншому вигляді без будь-якого зустрічного обов'язку (оплати, виконання роботи...). Причому отримує не у володіння, а у власність, тобто набуває права розпоряджатися тим, що отримала. Наприклад, якщо фізична особа отримує кошти як зарплату, то вона має право ними розпоряджатися на власний розсуд, і такі кошти є її доходом. Якщо ж ці кошти отримані нею «під звіт», для придбання якихось ТМЦ для підприємства, то вони вже не є її доходом, так як розпоряджатися коштами така особа не вправі та й повинна підприємству повернути гроші, або звіт про їх витрачання в інтересах підприємства.

Висновки та пропозиції. Таким чином, для того, щоб будь-яка річ, послуга чи робота, отримані працівником, набули статусу блага взагалі і додаткового блага зокрема, слід дослідити їх з точки зору, чи задовольняють вони особисті потреби працівника, мотивують його до вчинення дій, які приведуть до такого задоволення; чи мають вони властивості, що роблять їх придатними бути поставленими у причинний зв'язок із задоволенням вказаної потреби; чи знає та усвідомлює працівник існування зазначеного причинного зв'язку; та чи має він можливість розпоряджатися предметом таким чином, щоб дійсно вживати його для задоволення потреби. Тобто цей предмет, робота чи послуги повинні не просто мати певну цінність/вартість, вони повинні мати споживчу вартість для такого працівника.

Наявність саме цих умов і перетворює усе отримане працівником на благо чи додаткове благо, а відсутність – усуває перетворення отриманого на об'єкт оподаткування податком на доходи фізичних осіб та військовим збором. Підпункт «б» пункту 164.2.17 ст. 164 ПКУ слід доповнити таким абзацом: «Додатково до винятків, передбачених підпунктом «а» цього підпункту, не вважаються додатковим благом платника податку майно, речі, товари, роботи, послуги, які не задовольняють особисті матеріальні та/або духовні потреби працівника, незалежно від усвідомлення працівником відсутності такої можливості задовольнити зазначені потреби». Включення такого абзацу привело би до гармонізації податкового та цивільного і трудового законодавства, що в результаті усунуло би підстави виникнення

конфліктів між платниками податків та контролюючими органами з приводу тлумачення того чи іншого об'єкту правовідносин, як блага, отриманого працівником та відповідно, оподаткованого податком на доходи фізичних осіб і військовим збором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНШИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакулина Г. А. О понятии объекта гражданского правоотношения. *Современные наукоемкие технологии*. 2009. №4 С. 58–59.
2. Маргышин О. В. Проблема ценностей в теории государства и права. *Государство и право*. 2004. № 10. С. 5.
3. Менгер К. Бем-Баверк Е., Визер Ф. Основания политической экономии. Австрийская школа в политической экономии: Москва.: Экономика, 1992. С. 39–75.
4. Спасибо-Фатеева І. В. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар. Т. 4. Харків, «Страйд», 2010. С. 12.
5. Гражданское право в 4 т. Т. 1. Учебник / Отв. ред. проф. Е. А. Суханов. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Изд-во БЕК. 1998. С. 295.
6. Гражданское право [Текст]: учебник / под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Проспект, 1998. Ч. 1. С. 205.
7. Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав: Монография под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харків, «Право», 2015.
8. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар. Т. 4. під заг. ред. І. В. Спасибо-Фатеевої Харків, «Страйд», 2010. С. 11.
9. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 04.03.2018).
10. Цивільний кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 04.03.2018).
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14 грудня 1999 за № 860/4153. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 04.03.2018).
12. Індивідуальна податкова консультація від 19.10.2017 р. № 2300/6/99-99-13-02-03-15/ІПК. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/PK676.html (дата звернення: 04.03.2018).
13. Індивідуальна податкова консультація від 22.03.2017 р. № 5683/6/99-99-13-02-03-15. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/news/id/3070> (дата звернення: 04.03.2018).

ВЕНЧУРНІ ФОНДИ ЯК СУБ'ЄКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ОГЛЯД ІСНУЮЧИХ ПРОБЛЕМ

Жорнокуй Юрій,

*доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України,
zhornokuy.yu@gmail.com*

Анотація. Одним із найпоширеніших способів вирішення проблем отримання коштів для одержання результатів науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт є механізм венчурного інвестування. В Україні майже відсутня цілісна система венчурного інвестування, яка пропонує українським підприємцям перспективні форми взаємозв'язку з новими інноваційними підприємствами, діяльність яких спрямована на створення технологічних інновацій та розробок нової продукції, вони є більш мобільними та ефективними, порівняно з великими товариствами. Однак питання суб'єктного складу відносин, пов'язаних із залученням вільних коштів в ризикові інвестиційні проекти, та їх правового становища в Україні не вирішені до сьогодні.

Ключові слова: венчурне інвестування, венчурне підприємство, національна інноваційна система, інноваційна діяльність, інвестиційні проекти.

Abstract. One of the most common ways of solving the problems of obtaining funds for the results of research and development or technological works is the mechanism of venture investment. Ukraine lacks a holistic venture investment system that offers Ukrainian entrepreneurs perspective forms of interconnection with new innovative enterprises whose activities are aimed at creating technological innovations and developments of new products, they are more mobile and effective than large companies. However, the issue of the subject composition of relations involving the attraction of free funds in risky investment projects and their legal status in Ukraine have not been resolved to this day.

Keywords: venture investment, venture enterprise, national innovation system, innovative activity, investment projects.

Аналізуючи проект Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року [6], створений відповідно до розпорядження